

Paši ražo, patērē un kopīgo

● AIGARS ŠTĀLS, speciāli "Kurzemes Vārdam" sadarbībā ar Latvijas Vides investīciju fonda un Fizikālās enerģētikas institūta speciālistiem

Lai iepazītos ar atjaunīgās enerģijas kopiemu (AEK) darbību, Itālijas Pjemontras reģiona Kuneo provinces Maljano Alpi pašvaldībā šovasar viesojos Latvijas pašvaldību, nevalstiskā sektora un valsts institūciju pārstāvju grupas sastāvā. Vizītes laikā izzinājām gan Maljano Alpi enerģijas koplienu darbības konkrēto pieredzi, gan to, kā Itālijā kopumā tiek veicināts decentralizētais atjaunīgās enerģijas (AER) ieguves modelis.

Maljano Alpi un tās pieredzi pārņemošo Itālijas pašvaldību pārstāvji, eksperti no Itālijas Jauno tehnoloģiju, enerģētikas un ilgtspējīgas ekonomikas attīstības aģentūras (ENEA), vairākām Itālijas universitātēm, enerģijas nozares organizācijām cieņpilns no Latvijas, kas bija ieradusies ES pētniecības un inovācijas atbalsta programmas "Apvārtis 2020" projekta "COME RES" kontekstā, iepazīstināja ar tīsinājumiem, pieejām un instrumentiem, kas veicina AEK veidošanos, darbību un attīstību.

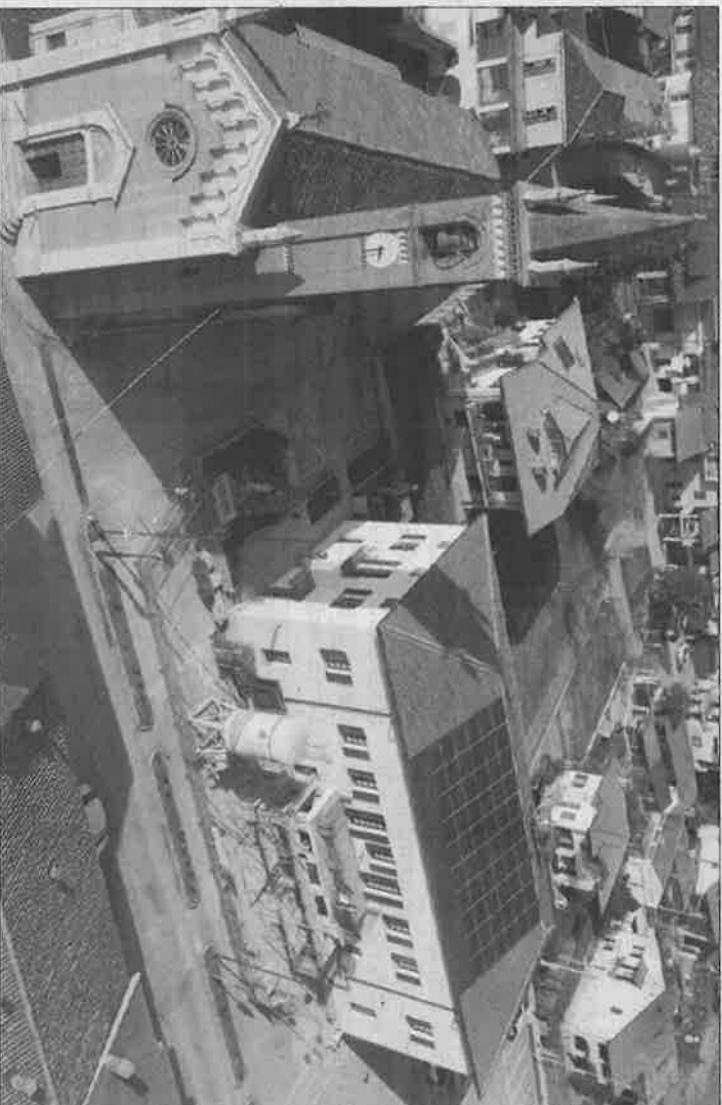
Ar pašvaldības līdzdalību

Maljano Alpi pašvaldība (32,6 km² dzīvo 22 300 iedzīvotāji, pašā Maljano Alpi pilsētā – gandrīz 2200 iedzīvotāji) 2020. gada decembrī izveidoja pirmo AEK Itālijā – "Enerģijas Rātsnams-1". Pašvaldība uzrādina jumta ir uzstādījusi 20 kWp jaudas saules fotovolta (PV) paneļu sistēmu un nodrošinājuši viedās tehnoloģijas sarazotās elektrības plūsmu vadībai un uzskaitēi.

Rātsnama vajadzībām nepatērēto enerģiju iespējams kopīgiot citu AEK dalībnieku vajadzībām vai arī neizmantoto elektrības plūsmu vadīt ar uzskaitēi.

Kopīgošana notiek ar esošā sadales tīkla palīdzību, tādējādi sarazotā elektrība tiek patērēta vietējās bibliotēkas, skolas, sporta zāles un vairāku mājāsaimniecību vajadzībām. Pašvaldība ir iegādājusies arī divas elektrisko automobiļu uzlādes iekārtas.

Kopējās pašvaldības investīcijas ir aptuveni 100 tūkstoši EUR. Itālijas pirmās AEK jurīdiskā forma ir biedrība; pilsētas mērs ir tās priekšsēdētājs. Mazākas izmaksas par elektroenerģiju ir galvenais ieguvums visiem, kuri iesaistījušies AEK. Līdzekļu ieguvumu pašvaldība izmanto sociālajai programmai.

Skats no auņšās. Notiek saules paneļu uzstādīšana uz Maljano Alpi domes ēkas jumta. Arī uz pilsētas sporta centra ēkas jumta ir izvietoti saules PV paneļi, kas nodrošina elektrību atjaunīgās enerģijas kopienai, kas izveidota ar pašvaldības līdzdalību. Bet līdzās sporta centram ir uzstādīta elektroautomobiļu uzlādes iekārta, no kuras transportlīdzekļi jebkurā laikā var saņemt saules sarazoto elektroenerģiju.

UZZIŅAI

● Pašreiz Eiropas Savienībā arvien lielāku nozīmi iegūst atjaunīgās enerģijas kopienas (turpmāk – AEK), kuras pēc savas būtības ir sadarbības veids starp dažādām vietējās sabiedrības ieinteresētajām pusēm (mājāsaimniecības, mazie un vidējie uzņēmumi, zemnieku saimniecības, individuālie komersanti, pašvaldība un tās institūcijas), lai kopīgi veidotu AER izmantošanas infrastruktūru ar mērķi ražot enerģiju galvenokārt pašu patēriņam (saviem biedriem).

● 2022. gada 14. jūlijā LR Saeima pieņēma grozījumus "Enerģētikas likumā" un "Elektroenerģijas tirgus likumā", iekļaujot normas attiecībā uz enerģijas kopienām. Līdz nākamā gada 28. februārim tiks pieņemti detalizējošie Ministru kabineta noteikumi, kas nodrošinās AEK potenciāla "iedarbīnāšanu".

Pirmās AEK sekmes ir veicinājušas jaunu AEK izveidi gan pašā Maljano Alpi pilsētā, gan šī modeļa pārņemšanu citās pašvaldībās.

Skaidra izpratne par nākotni

Itālija vēlas īstenot tādu pārēju uz AER izmantošanu, kurā būtu nodrošināta moderna, stabila tiesiskā vide, stiprinātas enerģijas patērētāju tiesības, nodrošinātas pietiekamas valsts un privātās investīcijas, veicinātas viedel draudzīgas darbavietas modernā, augošā ekonomikā. Tāpēc lielas investīcijas (2,2 miljardi EUR) AEK, kā arī citu enerģijas kolektīvās pašražošanas apvienību izveidei paredz Itālijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāns, parākot aptuveni 2000 MW jaudas saules PV paneļu uzstādīšanu visā valstī līdz 2026. gadam. Tas veidotu aptuveni 10 procentus papildinājumu pie jau esošajām

saules PV paneļu jaudām.

2022. gada maijā Itālijā bija vismaz 100 AEK un citas enerģijas pašpatērīna apvienības. Viena no interesantām Itālijas iezīmēm ir, ka vispirms ir izveidojušas mazas AEK, jo spēkā bija ierobežojoši nosacījumi – līdz 200 kW kopējā jauda un pieslēgums pie vienas vidējā sprieguma apakšstacijas. Nu radīts normatīvais ietvars, lai 2022. gada rudenī dotu iespēju veidot lielākas AEK – līdz 1 MW vienai uzstādītajai iekārtai jau pie augstsprieguma apakšstacijas.

2021. gadā Maljano Alpi ir uzstādīti papildu saules PV paneļi, kas bija sākums vēl divām citām AEK, sasniedzot kopējo jaudu 2022. gada maijā – 108 kWp. Kopumā šajās AEK ir iesaistījušies septiņi pašražotāji un 40 lietotāji. Gada nogalē itāļi plāno visas mazās Maljano Alpi AEK apvienot vienā lielākā enerģijas kopienā.

Politiski svarīga vienošanās

Maljano Alpi 2020. gadā ir pievienojusies Turinas Politēniskās universitātes (Politico di Torino) Enerģētikas centra "Enerģijas koplienu manifestam" par iedzīvotāju centrālo vietu jaunajā enerģijas tirgū.

Pirmās un arī nākamā AEK izveide ir notikusi saskaņā ar šajā dokumentā iezīmētajiem soļiem.

Enerģētikas centra pārstāvis Sergio Olivero pastāstīja, ka mērķis ir izstrādāts, lai "radītu skaidru viziju, pēc kādiem principiem notiks ES "Tīrās enerģijas pakotnes" nosacījumu ieviešana Itālijā".

Vispirms tā ir digitālo tehnoloģiju attīstīšana, veicinot enerģijas decentralizētu ražošanu, uzskaitēi, patērēšanu, kopīgošanu un pārdošanu ar viedo tīklu starpniecību.

Cits svarīgs princips: abām pusēm – enerģijas ražotājiem un lietotājiem – ir jābūt ieguvējiem.

Papildus aprēķiniem par AEK kopīgi patērēto enerģiju, kurus nodrošina sadales sistēmas operators, Maljano Alpi AEK ir ieviesta arī atsevišķa digitālā platforma. Tā enerģijas koplienu dalībniekiem dod iespējas tiešsastīē uzraudzīt visus procesus – gan attālināti sekot iekārtu darbībai, gan veikt dažādu patērētāju grupu elektroenerģijas patērīna profīlu analīzi, nodrošinot sarazotās elektrības maksimālu pašpatērīnu AEK biedru vidū, gan veikt ekonomisko ieguvumu sadali starp starp AEK biedriem.

VIEDOKĻI

Ivars Kudreničkis, Fizikālās enerģētikas institūta vadošais pētnieks:

– Itālijas gadījumā izšķirušā loma ir bijusi pašvaldībai, kas ir galvenais AEK izveidošanas un attīstības virzītājspēks ar pietiekami apjomīgu valsts/ES pieskīrtu finansējumu. Pašvaldība komunicē un iesaista iedzīvotājus, vietējos uzņēmējus un speciālistus, izmaksu ietaupījums un ienākumi par kopīgoto un pārdo to elektrību, kuri rodas, pašvaldībai pašai veicot elektroenerģijas ražošanu, tiek izmantoti pašvaldību sociālo programmu finansēšanai.

Karīna Milkešone, Ādažu novada pašvaldības priekšsēdētāja vietniece attīstības jautājumos:

– Latvijā vērtīgi būtu izstrādāt savstarpējo noteikumu mehānismu, kurā, piemēram, pašvaldība kā AEK dalībnieks – ražotājs, daļu no sarazotās enerģijas drīkst novirzīt maznodrošinātajām iedzīvotāju grupām.

Uga Rozentāle, Ekonomikas ministrijas Enerģijas tirgus un infrastruktūras departamenta direktore:

– Latvijā jau ir iespējas AEK darbībai. Noteikts, ka "elektroenerģijas energokopiena" dibina juridisku formu un tās biedri var būt ārpus vienas ēkas/nekustamā īpašuma robežām, veicot enerģijas kopīgošanu, bet tāpat ir jānodrošas ģeogrāfiski vienviet ar elektroenerģijas ražošanas iekārtām. Līdzīgi kā Itālijā, domes ēka un kaimiņu ēkas Latvijā var veidot AEK un dalīties ar sarazoto elektroenerģiju. Atkārtējas vietas kritēriji tiks detalizētāk atīrīnāti Ministru kabineta elektrības kopīgošanas noteikumos, kas vēl top.

Bez finanšu atbalsta neiztiek

Papildus Atveseļošanas plāna programmai pašvaldībām ir pieejams investīciju atbalsts publisko ēku renovācijai, kas ietver AER tehnoloģiju iegādes un uzstādīšanas iespēji. Būvīstīks uzsvars ir uz elektrības kopīgošanas (kolektīvā pašpatērīna) veicināšanu. AER iekārtas īpašnieks saņem bonusu maksājumu par kopīgoto elektrību, šobrīd – 110 EUR/MWh, uz 20 gadiem, bet otra atbalsta komponente ir elektrības tīkla tarifa mainīgās daļas atmaksa enerģijas kopienai – 9 EUR/MWh. Nākotnē veidojot lielākas AEK, bonuses maksājumi, ļoti ticami, tiks diferencēti atkarībā no uzstādīto AER iekārtu jaudas, taču saglābājot šādu atbalsta pamatprincipu.

AEK izveides soļi un pušu savstarpējā komunikācija, AEK sarazotās enerģijas datu pārvaldība, AEK darbības iekļaušana pašvaldības attīstības dokumentos – tie varētu būt dažādi no Itālijas pieredzes elementiem, kas nodērtīgi arī Latvijā. ●